

Arkeologisk schaktningsövervakning

KRISTINEGATAN

vid schaktning för dagvattenbrunn genom stadslager

L2001:4288 i Falu stad och kommun, Dalarnas län

2020

Arkivrapport dnr 213/20

Greger Bennström

© Lantmäteriet I2018/00142

Dalarnas museum, Falun, 2020

Inledning

I slutet av oktober 2020 genomförde Dalarnas museum en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning i Kristinegata i centrala Falun se figur 1. Anledningen var att markarbeten skulle genomföras vilket bland annat innebar nedläggning av en ny dagvattenbrunn. Då arbetet utfördes inom Faluns äldre stadslager L2001:4288 beslutade Länsstyrelsen i Dalarnas län om en schaktningsövervakning, dnr 431-18190-2020, och beställare av arbetet var Diös Fastigheter.

Antikvarisk bakgrund

Kristinegatan anlades troligen i samband med att Stora Torget skapades och Kristine kyrka uppfördes i mitten av 1600-talet (Hemström 1991, Persson 2012). På 1646 års stadsplan finns gatan inritad och likaså på den geometriska kartan över Falun från 1717. Enligt Sahlström (1961) byggdes Kristinebron (även kallad Mellanbron eller Slaggbron) omkring 1785. På en karta från 1761–82 (U9-1:2) finns dock en bro inritad. På denna karta verkar gatan något smalare än idag vilket också antyds av dess tidigare namn, Mellangränden väster om kyrkan och Kyrkegränden öster om kyrkan (Hemström 1991).

Syfte

Syftet med schaktningsövervakningen var att dokumentera eventuella lämningar eller kulturlager som framkom i samband med grävarbetet.

Metod

Grävarbetet utfördes med hjälp av grävmaskin utrustad med planeringsskopa och gjordes under överseende av en arkeolog från Dalarnas museum. Den södra schaktkanten resandes för hand och dokumenterades i skrift och med fotografering. Schaktet mättes in manuellt utifrån kringliggande byggnader. En GPS-punkt för höjdvärde mättes in med RTK i efterhand.

Resultat

Schaktet som grävdes var ca 3,5x2,5 meter (ÖNÖ-VSV) stort vid markytan och knappt 2x2 meter i botten, figur 2. Djupet till hjässan på det rör som brunnen skulle anslutas till var beläget 1,8 meter (ca 108,70 m.ö.h.) under markytan.

Det var endast i den södra kanten av schaktet som lager som inte hörde till den tidigare rörgrävningen kunde iakttas. I botten var blågrå lera. Över leran fanns 0,15 meter grusblandad slagg och sedan ett 0,08 meter tjockt svart lager av organiskt material. Däröver var 0,50 meter utfyllnadslager bestående av slagg och raseringsmassor. Sedan kom ett 0,07–0,15 meter tjockt lager av hårt hopsintrat material bestående av grus, slagg och betong?

Över detta var ett 0,70 meter tjockt utfyllandslager bestående av slagg, grus och murtegel och slutligen 0,2 meter bärlager och asfalt. Se figur 3.

I gränsen mellan lagren i S och det äldre rörschaktet samt på samma djup som det sintrade materialet iakttogs flera huggna fyrkantiga gatstenar och en 0,3 meter lång bit av en avsågad stolpe.

Slutsatser och utvärdering

Trots tidigare grävningar för kabel- och rörledningar och grävning för grund och källare för de båda omgivande byggnaderna verkade det finnas stråk av äldre lager bevarade ca 1,5 meter under nuvarande marknivå och strax ovan den naturliga marken bestående av lera. Vad dessa lager representerade gick inte att säga då det endast var en smal remsa i södra kanten av schaktet bevarad. Det svarta lagret med organiskt material (5) brukar påträffas direkt på eller strax över den naturliga marken på många ställen inom Faluns äldre stadslager. Lagret var troligen påverkat av vatten och bör utgöra rester efter någon slags etableringsskede. Även det underliggande slagglagret bör vara spår efter etableringsskedet. Om det hårt sintrade materialet (3) utgjorde en äldre vägbeläggning eller om det var rester efter byggnation av kringliggande byggnader gick inte att avgöra i det aktuella schaktet.

Sammanfattning

I oktober 2020 genomförde Dalarnas museum en schaktningsövervakning i Kristinegatan inom Faluns äldre stadslager, L2001:4288. Marken där det 3,5x2,5 m stora och 1,8 m djupa schaktet grävdes var till stora delar störd av tidigare ledningsgrävningar. Endast i södra kanten kunde en smal remsa av olika lager iakttas. Under asfalt och bärlager var två 0,7 respektive 0,5 meter tjocka slagglager med inslag av grus och raseringsmassor. Mellan dessa var ett decimetertjockt lager med hårt sintrat material. I botten, ovanpå den naturliga leran var först 0,15 meter grusblandad slagg och däröver ett 0,08 meter tjockt svart lager med organiskt material. Utifrån den smala remsan med bevarade lager i schaktets kant var det svårt att dra några slutsatser om vad de olika lagren egentligen representerade.

Referenser

- Hemström, Elisabet. 1991. *Gatunamn och kvartersnamn i Falu innerstad*. Falu kulturnämnds skriftserie 16. Falun.
- Persson, Mats (red.) 2012. *Husen berättar. Bevarandeplan för Falu innerstad 2012*. Falun.
- Sahlström, Nils. 1961. *Stadsplaner och stadsbilder i Falun 1628–1850*. Falun.

Arkiv

LMV, Lantmäteriet, www.lantmateriet.se/historiskakartor:

Lantmäteristyrelsens arkiv: U9-1:2

Tekniska och administrativa uppgifter

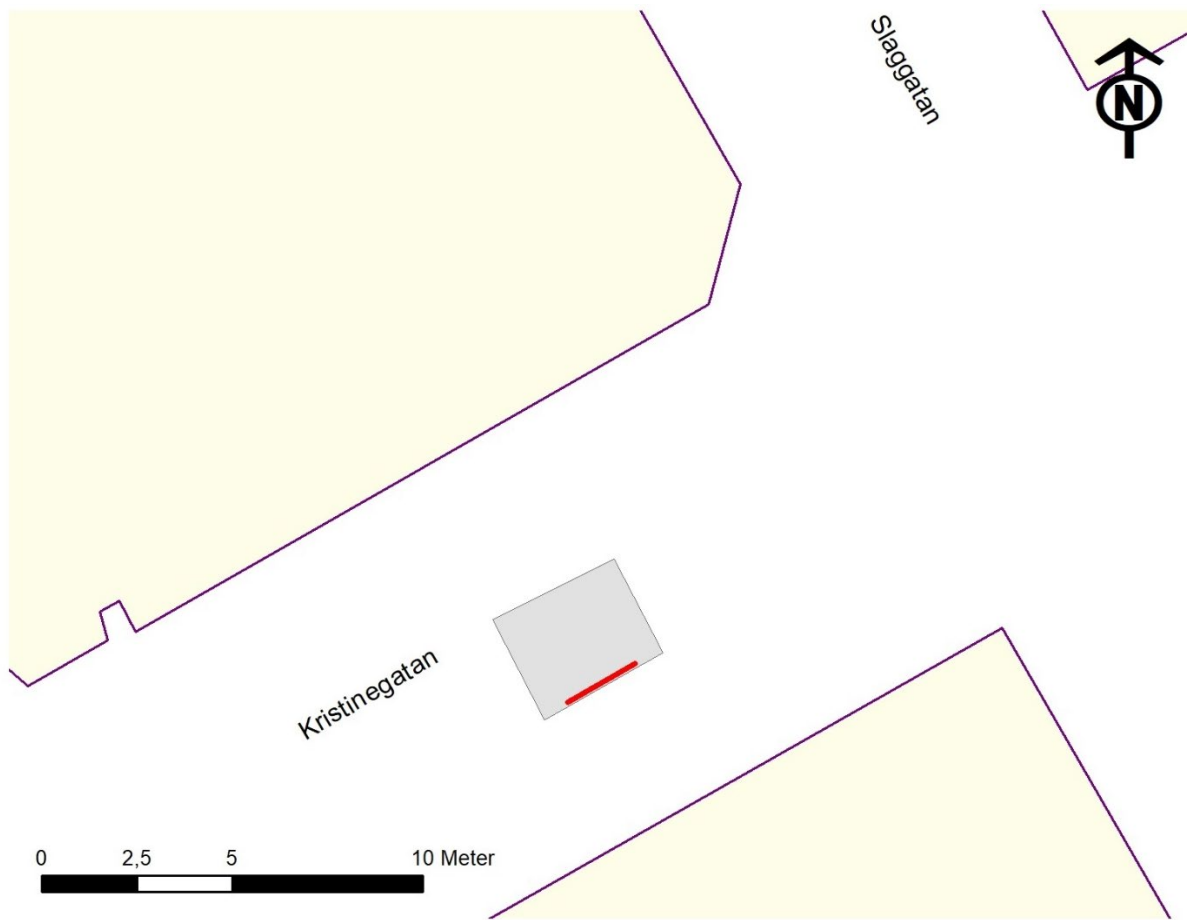
Länsstyrelsens diarienummer:	431-18190-2020
Fornreg, uppdragsnummer:	202001494
Socken:	Falu stad
Fornlämning, RAÄ-nr:	Falun 68:1
Fornreg, lämningsnummer:	L2001:4288
Fastighet:	Kristinegatan
Koordinater, mitten:	N 6719239
(SWEREF99 TM)	E 534439
Höjd (RH 2000):	108,5–110,5 m.ö.h.
Inmätning:	Manuell och RTK
Utförandetid:	2020-10-28
Undersökt yta:	8,5 kvadratmeter
DM projektnummer:	1748
DM diarienummer:	213/20
DM foto accessionsnr:	DM ARK1748
Arkeologisk personal:	Greger Bennström
Projektansvarig:	Greger Bennström

Dokumentationsmaterialet förvaras på Dalarnas museum. Inga fynd tillvaratogs.

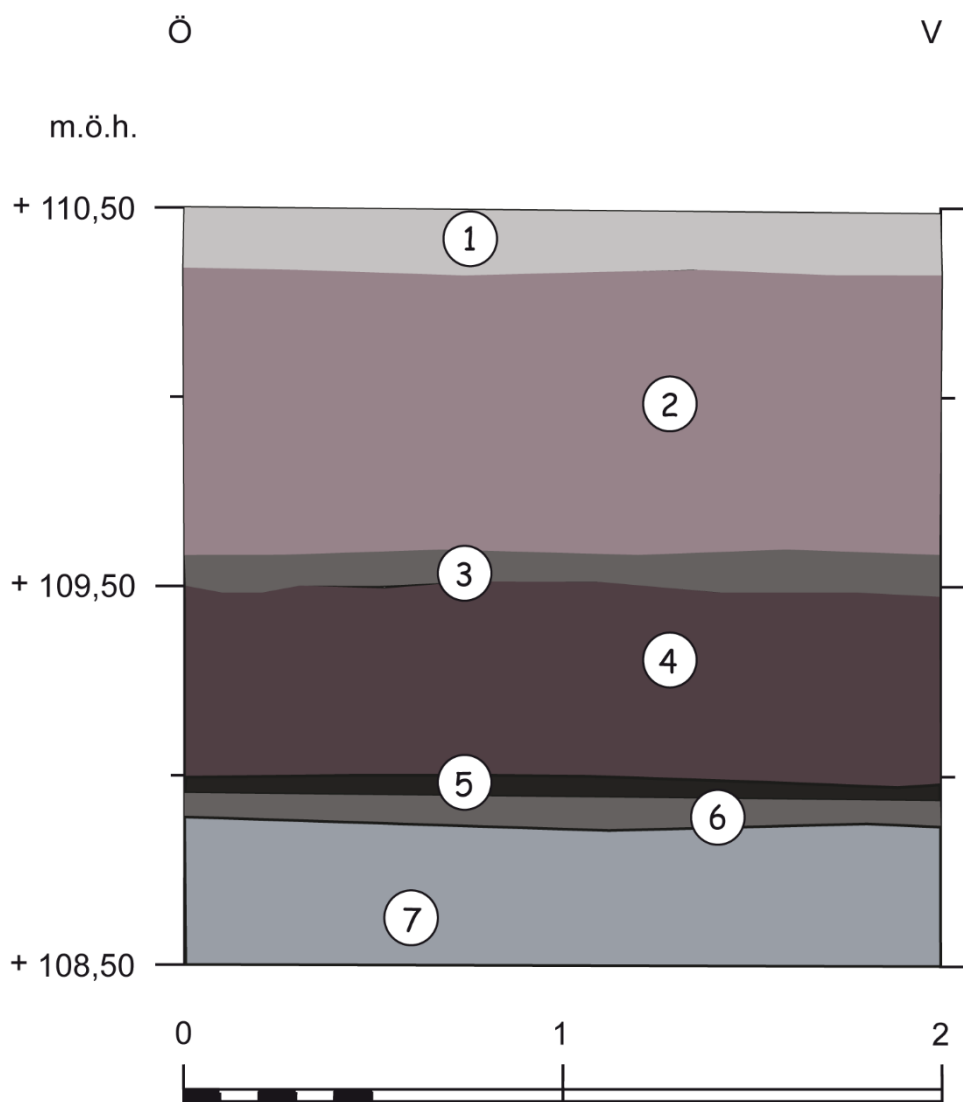
Bilagor	1. Översiktskarta 1:10 000
	2. Planritning 1:200
	3. Sektionsritning 1:20

Figur 1. Översikt över centrala Falun. Undersökningsområdet inom den blå cirkeln. Skala 1:10 000.

Figur 2. Planritning med schaktet markerat med grå färg och sektionen med röd färg. Skala 1:200.

Figur 3. Översiktlig ritning av lagren i sektionen mot söder. Skala 1:20.

1. Asfalt och fint grus, 0,20 m.
2. Utfyllnad (slagg, grus, tegel), 0,70 m.
3. Hårt sintrat material, 0,07–0,15 m.
4. Utfyllnad/rasering (slagg, raseringsmassor), 0,50 m.
5. Svart organiskt material, 0,08 m.
6. Grusblandad slagg, 0,15 m.
7. Lera, vilken fortsatte under schaktbotten.